

תוכן עניינים

מבוא- עמ' 3

1. סקירת ספרות- עמ' 4

1.1 התנדבות- עמ' 4

1.1.1 המניעים להתנדבות- עמ' 4

1.1.2 שביעות רצון של המתנדבים- עמ' 4

1.1.3 השפעת ההתנדבות על המתנדב- עמ' 4

1.1.4 מאפיינים סוציו-דמוגרפיים של מתנדבים- עמ' 5

1.2 תיירות התנדבותית- עמ' 6

1.2.1 טיפולוגיה של סוגי תיירות- עמ' 6

1.2.2 תיירות התנדבותית: הגדרה- עמ' 7

1.3 תיירות 'צעירים' בישראל- עמ' 9

2. מתודולוגיה- עמ' 10

2.1 שיטת המחקר- עמ' 10

2.2 קורפוס המחקר- עמ' 10

2.3 ניתוח הנתונים- עמ' 11

3. ממצאים- עמ' 12

3.1 הסיפוק שבנתינה ללא תמורה בחוויית ההתנדבות- עמ' 12

3.2 הכרות והתוודעות בלתי אמצעית אל תרבות חדשה- עמ' 13

3.3 צבירת ידע וניסיון- עמ' 15

3.4 תחושת אזרחות גלובלית- עמ' 16

3.5 שיפור תדמיתה של ישראל בעולם- עמ' 16

4. דיון ומסקנות- עמ' 18

רשימת מקורות- עמ' 21

מבוא

בממשק שבין חקר ההתנדבות לבין חקר התיירות, מושג ה'תיירות ההתנדבותית' (Tourism Volunteer) הפך מרכזי בשנים האחרונות (Wearing, 2001; Simpson, 2004; Lyons et al., 2012). כיום ניתן למצוא מחקרים בודדים בתחום זה, וכולם מצביעים על התיירות-ההתנדבותית כמאפיינת את האליטה התרבותית במדינות המערב. כמו-כן, התרבויות המארחות, שבקרן מתקיימת עבודת ההתנדבות, ממוקמות, רובן ככולן, במדינות מתפתחות. כלומר, לטענת החוקרים, התיירות-ההתנדבותית, מהווה דרך נוספת עבור בעלי אמצעים מן המערב להכיר ולחוות את העולם וליהנות מהשונה והאקזוטי במסגרת פעולה אלטרואיסטית (Wearing, 2001; Lyons et al., 2012). כמו כן, דיון בתיירות ההתנדבותית מעלה את מושג ה'אזרחות הגלובלית', אשר מתייחס למחויבות של פרטים, בעיקר צעירים, לערכי צדק גלובלי (Lyons et al., 2012). ההתנדבות בקונטקסט בינלאומי, ובמסגרת שאלה של צורך מהותי של קהילות מקומיות בפזורה גיאוגרפית רחבה, הנה אקט גלובלי בעל מאפיינים של פעולה אזרחית. המתנדבים פועלים מתוך תחושת אחריות גלובלית לסביבה המארחת, ובתוך כך לחברה האנושית ככלל, ובמטרה להציע עזרה אקטיבית בעת שמתיררים (Simpson, 2004).

עבודה זו מבקשת לבחון את תופעת התיירות ההתנדבותית ולהתמקד במקרה מבחן של מתנדבים ישראלים בחו"ל באמצעות ניתוח של חוויות מתנדבים ישראלים בפורומים, טוקבקים וסיפורי התנדבות ברשת. במסגרת המחקר ינותחו חמישים וחמישה תיאורים של מתנדבים ישראלים בעולם במסגרת טוקבקים מכתבות שהופיעו בנושא ההתנדבות בחו"ל, סיפורי התנדבות שהופיעו באתר "למטייל", הודעות מפורום "מתנדבים בעולם" באתר למטייל וסיפורים אישיים שהופיעו בכתבה באתר MAKO ובאתר 'projects-abroad' המתארים את חוויותיהם של המתנדבים ממקור ראשון.

ראשית, תוצג סקירת ספרות שתעסוק בנושא ההתנדבות בכלל-מניעה, מאפייניה והשפעתה על המתנדבים. כמו כן ייסקר נושא התיירות ההתנדבותית תוך הגדרתה ומאפייניה של תופעה זו. כמו כן, בסקירת הספרות אבקש לגעת במאפייניה של תיירות ישראלים צעירים בחו"ל באמצעות סקירת מחקרים אשר עסקו בנושא זה. בפרק השני אציג את המתודולוגיה של מחקר זה ובפרק השלישי יוצגו ממצאי ניתוח התוכן. לבסוף, אדון במסקנות העולות ממחקר זה בזיקה לסקירת הספרות תוך ניסיון לעמוד על מאפייניה ומהותה של תופעת התיירות ההתנדבותית בעולם בקרב ישראלים.

1. סקירת ספרות

1.1 התנדבות

התנדבות מוגדרת כ"פעולה מסייעת של יחיד, הנתפשת כבעלת ערך על ידיו, שאינה מכוונת באופן ישיר לרווח כספי, ואינה נכפית על ידי אחרים או מחויבת על פי חוק" (Van Til, 1988, p 6 בתוך: בן דוד, חסקי-לוונטל, יורק ורונאל, 2004, דריהם, 1999). בהגדרות אחרות, נוספים אלמנטים של רצון חופשי מוחלט של המתנדבים, היעדר תמורה חומרית ופעילות כלפי מוטב מסוים (בן דוד, חסקי-לוונטל, יורק ורונאל, 2004, דריהם, 1999) הגדרה נוספת מתמקדת בחובתו הפנימית של האדם כלפי זולתו וכלפי החברה בה הוא חי. Ellis & Noyes (1990) מתייחסים להתנדבות כפעולה שאינה מכוונת באופן ישיר לרווח כספי ואינה נכפית על ידי אחרים או מחויבת על פי חוק, ומטרתה לסייע לחברה.

1.1.1 המניעים להתנדבות

באשר לשאלת מניעי ההתנדבות אין תמימות דעים בקרב החוקרים. Clary, Snyder & Stukas (1996) מצאו כי למתנדבים מספר מניעים עיקריים: הגשת ערכים, רכישת ידע והשתייכות חברית. פרס וליס (1975) טוענים כי ניתן לחלק את מניעי ההתנדבות לשלושה- סיבות ערכיות, סיבות חברתיות וסיבות מצביות. קלר (1976) מציין מניע נוסף להתנדבות והוא רכישת מיומנות בעבודה התנדבותית, פיתוח כישורים שימושיים בשוק החופשי. בן-דוד ואחרים (2004) טוענים כי נתן לחלק את המניעים להתנדבות על פי: מניעים אינסטרומנטליים מכווני עצמי כגון: קבלת תחושה טובה, סיפוק, מילוי זמן פנוי, העלאת ערך העצמי, פיתוח קריירה ועניין אישי ואילו המניעים החברתיים והאלטרואיסטיים הם רצון לעזור לזולת, מניעים דתיים, הומניסטיים, שאיפה לתיקון עוולות.

1.1.2 שביעות רצון של המתנדבים

פרס וליס (1975) מצאו כי הדרכה מסודרת מגבירה את שביעות הרצון מעבודת ההתנדבות, אם משום שהמתנדבים נהנים מתשומת הלב הניתנת להם, או משום שההדרכה מעלה את רמת ההצלחה. נמצא שמקורות שביעות רצון של מתנדבים אינם שונים במהותם מאלה של עובדים שכירים, והיא קשורה לאלמנטים התוכניים של העבודה (גדרון וגריפל, 1981). הגורמים החשובים ביותר הקשורים בשביעות רצון של מתנדבים הם: העבודה עצמה, הישגים בעבודה, נוחיות העבודה ואי קיום תסכולים. מתנדב יהיה שבע רצון מעבודתו אם העבודה בה הוא עוסק מעניינת אותו, משמשת לו אתגר, ודורשת ממנו אחריות, אם יש לו הישגים בעבודתו, אן עבודתו נוחה לו מבחינת הזמן והמקום, ואם אינו נתקל בתסכולים בגלל ארגון לקוי של עבודתו או בגלל חוסר ידע וניסיון (גדרון וגריפל, 1981).

גנות (1996) מצאה כי ארגון המפעיל נכון את מתנדביו, הנותן להם אחריות, תפקיד מתאים ומחויבות מצד אחד, והמתגמל אותם בהערכה, העשרה ולימוד מצד שני, זוכה למתנדבים שבעי רצון ובעלי תחושת ערך עצמי גבוה. תחושות של שביעות רצון בקרב המתנדבים נמצאו כגורם מכריע בהתמדה של מתנדבים (גדרון וגריפל, 1981, גדרון, 1983). גם פרס וליס (1975) טוענים כי הדרכה והכנה טובה לתפקיד תורמות להתמדה בכך שהן מגבירות את הביטחון העצמי של המתנדב היודע כי הוכשר לתפקידו.